

TMMOB SANAYİ KONGRESİ'NDE ENERJİ OTURUMU YAPILDI

Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği (TMMOB) Sanayi Kongresi, 16-17 Aralık tarihlerinde Milli Kütüphane'de gerçekleştirildi. "Bölgesel Kalkınma Öncelikli, İstihdam Odaklı Sanayileşme" ana temasıyla düzenlenen kongre kapsamında ilk gün EMO 42. Dönem Yönetim Kurulu Başkanı Cengiz Göltaş'ın yönettiği "Sanayide Teknoloji, Enerji ve Çevre" konulu oturum yapıldı.

TMMOB adına Makina Mühendisleri Odası (MMO) tarafından düzenlenen Sanayi Kongresi, 16 Aralık 2011 tarihinde açılış konuşmalarıyla çalışmalarına başladı. MMO Yönetim Kurulu Başkanı Ali Ekber Çakar, geçen Sanayi Kongresi'nden bu yana yaşanan gelişmeleri özetle sıralarken, "sendikal alanı zayıflatıcı girişimler, güvencesiz çalışma biçimlerinin yaygınlaştırılması, büyük ölçekli sanayinin serbestleştirme ve özelleştirmelerle tasfiyesi ile iç içe geçmiş bir ekonomi politika bütünlüğüne" işaret etti. Çakar, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Bu politikalar 1980 sonrasında gündeme gelen devletin ekonomideki rolünün sermaye lehine küçültülmesi, sanayiye yönelik sübvansiyonların büyük ölçüde kaldırılması, büyük ölçekli sanayi kuruluşlarının özelleştirilmesi, sabit sermaye yatırımlarında gerileme yaşanması, Gümrük Birliği hedefleri doğrultusunda tüm sektörlerde korumacılığın asgariye indirilmesi, sanayinin emperyalizmin egemenliğindeki küresel rekabette dışa bağımlı fason üretime yönelik bir yapıya büründürülerek zayıflatılması, ithalata bağımlı ihracat olgusu ve yabancı sermaye ile rantiyeye lehine olan finansal hareketliliğin üretim, yatırım, istihdam ve kalkınma gerekliliklerinin önüne geçmesi ile bir bütünlük arz etmektedir."

'Sanayimiz Kötürüm Kılındı'

IMF, Dünya Bankası, Gümrük Birliği, Avrupa Birliği, Dünya Ticaret Örgütü tarafından belirlenen politikalar ile Türkiye

sanayisinin “kötürüm kılındığını” kaydeden Ali Ekber Çakar, sanayide artan taşeronlaşmaya dikkat çekti. Sanayide küresel rekabeti ön plana çıkaran yöntem ve modeller aracılığıyla; “esnek üretim”, “yalın üretim”, “toplam kalite yönetimi”, “zamanında üretim” ve benzeri kavramlar ile rekabeti körükleyen bir ortam yaratıldığını anlatan Çakar, kârın azamileştirilmesi, ücretlerin düşürülmesi, işgücü istihdamının azaltılması ve buna koşut olarak mühendisin işlev ve iradesinin de minimize edildiğini söyledi.

“1980’den 2010’a sanayide teknolojiye göre yoğunlaşma oranları; emek yoğun ve ölçek yoğun sanayilerde gerilemiş, yalnızca kaynak yoğun sanayilerde yükseliş olmuştur” saptamasını yapan MMO Yönetim Kurulu Başkanı Çakar, büyüme rakamlarının ardında yatan gerçeği şöyle ortaya koydu:

“Bütün ‘büyüme’ söylemlerine karşın gerçekleşen ve öngörülen büyüme oranlarıyla birlikte Türkiye’nin 2008–2013 dönemi ortalama büyüme oranı yüzde 2.4 olacaktır. Büyüme sabit sermaye yatırımlarına dayandırılmadığı müddetçe, gerçek bir büyümeden söz etmek olanaksızdır. Kamu artık üretken olmayan, katma-değer yaratmayan ve istihdamı öngörmeyen yatırımları yapmakta, bölgesel kalkınma projelerine girmemektedir. Mevcut ‘büyüme’ olgusu, ekonominin sanayi ve tarımsal üretime ve yatırımlara dayandırılması yerine sıcak para akımına bağlı mali aracılık hizmetleri, ulaştırma, depolama, haberleşme ile toptan ve perakende ticarete dayalıdır.

Ayrıca büyüme ile sanayileşme-kalkınma-istihdam-gelir dağılımı ve verimlilik ile istihdam arasındaki bağlar da tamamen kopmuş durumdadır. Verimlilik ile amaçlanan, gerçekte, birim üretimde daha az emeğin kullanılmasıdır.

2002–2010 dönemi büyüme ve istihdam değişimi değerleri yıllık büyüme oranı yüzde 4.6 olurken, istihdamda ‘büyüme’ yüzde 0.2 oranında olmuştur. Kamuoyunda ‘istihdam yaratmayan büyüme’ denilen durum da budur.”

‘İbre Sermayenin Lehine’

Konuşmasında ülke ekonomisindeki cari açık ve dış ticaret açığı sorunları ile faturanın vergi artışları ve zamlar aracılığıyla halka ödetilmesine de değinen Çakar, “Ulusal gelirden dünya 17.’si olan Türkiye kişi başına düşen gelirden ise 57. sıradadır ve kişi başına gelirin dağılımında, bölüşüm politikalarında ibre mutlak bir şekilde sermaye güçlerinin lehinedir. Özetle Türkiye, uluslararası dalgalanmalar dışında da yapısal olarak ciddi bir bunalım ve kınlanlık içindedir” uyarısını yaptı.

MMO Yönetim Kurulu Başkanı Çakar, bölgesel eşitsizliklere de dikkat çekerken, bölgesel kalkınma ajansları aracılığıyla sürdürülen politikayı da şöyle değerlendirdi:

“Gerçek bir bölgesel planlama ve bölgesel kalkınma politikası yoktur. Konu Bölge Kalkınma Ajansları üzerinden uluslararası sermayeye olanak tanınmasına havale edilmiştir. Esnek yönetim ve serbest yerel dinamikler anlayışına dayandırılan ‘bölgesel kalkınma’ yaklaşımı, kamu öncülüğündeki ulusal/merkezi-bölgesel kalkınma perspektifini dışlamaktadır.”

Bağımsız, Planlı Kalkınma Vurgusu

Çakar, kapitalizmin azami kar hırsına karşı emeğin ve insanın korunması gerektiğini, bu anlamda da çok radikal adımlar atılması gerektiğini anlatırken, “ekonomik, sosyal, kültürel, bölgesel ve ulusal bir kalkınma vizyonu” oluşturulması zorunluluğu üzerinde durdu. “Uluslararası konjonktür, Türkiye’nin emperyalizme bağımlılık gerçeğine karşın, bu açıdan uygundur. Zira kriz ile birlikte ulusal ekonominin tüm sektörlerinin yeniden planlanması, yeni paradigmlar ve yaklaşımlar oluşması için arayışlar söz konusudur ve hatta buna krizden önce başlayan ülkeler bile vardır” diyen Çakar, emperyalizmden bağımsız siyasi bir iradeye; planlama, sanayileşme ve kalkınmada halkçı, toplumcu bir yaklaşım ve modele olan gereksinimin altını çizdi. Çakar, “Bu yönde Türkiye’nin önünde tek seçenek bulunmaktadır. Bütün dış ilişkilerini gözden geçirerek, bağımsızlığı benimsemek; planlı bir kalkınma ve istihdam odaklı sanayileşmeden, etkin ve yatırım kararları ile bütünleşmiş, mühendisten, bilim, Ar-Ge ve teknolojik gelişmeden yana, kendi kaynak ve-birikimlerine dayalı bir ülke ve ekonomi yaratmak” diye konuştu.

‘Sanayi Kongrelerimiz Tarihsel Direnç Noktası’

TMMOB Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Soğancı da açılış konuşmasında, Sanayi Kongresi’nin önemini “Bu kongremiz gerek ithal ikameci modeldeki kalkınma çabalarının sorunlarına gerekse neo-liberal dönemin sanayisizleştirme diyebileceğimiz çözücü etkilerine karşı tarihsel bir direnç oluşturmakta ve sanayi ile bağlantılı her bir parametreyi değerlendirmektedir” sözleriyle ortaya koydu. Soğancı, bilim, teknoloji ve sanayileşme ile toplumsal gelişim arasındaki bağlantıya ilişkin olarak şu saptamaları yaptı:

“Bilim, teknoloji, sanayileşme olgularının; toplumları geleceğe doğru devindiren temel güçler arasında olmakla birlikte, kendi başlarına bağımsız bir gerçekliğe ve gelişme çizgisine sahip olmadıkları gibi toplumsal ekonomik yapı biçimlenişine ve belirli üretim ilişkilerine bağlı olduklarını belirtmek gerekir.

Günümüzde bilim ve teknoloji, insanlığın daha iyi bir bugünü ve daha iyi bir gelecek için değil, daha fazla kâr için, emperyalist güçler ve çokuluslu şirketlerin

rekabet güçlerini yükseltmek için kullanılmaktadır. Bu güçler arasında keskinleşen rekabet bilim, teknoloji ve sanayi politikalarına hızla yansımaktadır. Enerji, teknoloji, ticaret, finans ve iletişim ağlarını ele geçirmek için kıyasıya bir yarış vardır. Kısaca, sanayi, tasarım, bilgi ve teknoloji üretimi birer hegemonya aracı olarak kullanılmaktadır.”

Yeni Sömürü Modelinin Ayakları

Ülkemizde bilim, teknoloji ve sanayi politikalarının toplumsal fayda esaslı bir anlayışla ele alınmadığına dikkat çeken Soğancı, “Bilimin eğitim süreçlerinden başlayarak, üretime ve toplumsal ihtiyaçlara yönelik olması ile sanayileşmedeki rolü güçsüzdür” saptamasının dayanaklarını da şöyle sıraladı:

“Sanayide yabancı lisans egemenliği bulunmaktadır. İmalat siparişlere ve fason üretime endekslidir. Toplumsal kalkınma amacından uzak sanayi stratejileri, uluslararası entegrasyon ve işbölümünü gözetir bir içerikle emperyalizm tarafından dayatılmaktadır. Bugün büyük ölçekli sanayi üretimini, merkezi ulusal planı ve bu plan kapsamındaki bölgesel kalkınmayı dışlayan bir sermaye birikim modeli uygulanmaktadır. Bu modele geçiş ile az ve orta gelişmiş ülkelerdeki ithal ikameci uygulamaları içeren üretim ve istihdam rejiminden vazgeçilmiştir. Bugün bilgi tekelleşmesini, yüksek teknolojiye dayalı sanayi üretimini ve finansal organizasyonları merkezde tutan, ancak kirli, hantal

ve katma değeri düşük sanayi üretimini az ve orta gelişmişlikteki ülkelere kaydıran, esnek üretim-esnek istihdamı esas alan, böylece emeğin örgütlenme koşullarını güçleştiren, mühendisliği dışlayan, üretim süreçlerini parçalayarak bir üretimin çeşitli bölümlerinin değişik ülkelerde yapılmasını sağlayan yeni bir birikim ve sömürü modeline geçilmiştir.”

Açılış konuşmalarının ardından Prof. Dr. Korkut Boratav, “Dünya ve Türkiye Ekonomisinin Genel Değerlendirilmesi” başlıklı sunumunu gerçekleştirdi. Yoğun ilgi gören açılış oturumunun ardından İnşaat Mühendisleri Odası Yönetim Kurulu Başkanı Serdar Harp’in başkanlığında “Sanayide Politikalar ve Değişimler” başlıklı ilk oturum gerçekleştirildi. Bu oturumda, Prof. Dr. Gülten Kazgan “Dünya ve Türkiye’de Sanayi Politikası ve Değişimler” konulu, Prof. Dr. İşıya Üşür de “Sanayi ve Sanayileşme Kavramını Yeniden Düşünmek” konulu sunumlarını yaptılar.

Sanayide Teknoloji, Enerji ve Çevre Oturumu

İlk gün düzenlenen ikinci oturum ise “Sanayide Teknoloji, Enerji ve Çevre” başlığı altında yapıldı. EMO Yönetim Kurulu Başkanı Cengiz Göltaş’ın yönettiği oturumda Prof. Dr. Hacer Ansal “İstihdamda Teknoloji Sorunları”, Prof. Dr. Çağlar Güven ise “Enerji ve Çevre Politikaları, Teknolojiye Etkisi” konulu sunumunu yaptı.

Işık Üniversitesi'nden Prof. Dr. Hacer Ansal, mikroelektronik ve bilişim başta olmak üzere yeni teknolojilerin hem ürünlerde hem üretim süreçlerinde hem de çalışma alanlarında büyük dönüşümlere yol açtığını, istihdamı etkilememesinin de mümkün olmadığını kaydetti. Türkiye'nin kriz yılları dışında yüksek ekonomik büyüme oranları ve sermaye yatırımlarına rağmen istihdam yaratamamış olduğuna dikkatleri çeken Prof. Ansal, bu büyümenin temellerini şöyle irdeledi:

Verimliliğin Ardında Emek Sömürüsü Yatıyor

"Büyüme artan verimlilikten kaynaklanıyor. Ancak bu emek üretkenliği arkasında neyin yattığı fazla irdelenmiyor. Acaba emek verimliliği arkasında yatan şey nedir? Haftalık ortalama çalışma saatinin 56 saate kadar çıktığı görülüyor. Çalışma saati artırılarak verimlilik sağlanmaya çalışılıyor. Çalışma saatleri artırılarak verimlilik sağlanmaya çalışılıyor."

Kriz nedeniyle işten çıkarılan işçilerin yeniden işe alınmasıyla emeğin daha yoğun çalışması ve verimlilik artışı sağlandığını anlatan Ansal, 2007 yılında sanayideki her 100 kişiye karşın bugün 95 kişinin istihdam edilir olduğuna işaret etti.

Teknolojik İşsizlik Gerçeği

Küçük işletme ve fason üretime dayalı esnek istihdam modeline de değinen Prof. Ansal, sabit sermaye yatırımlarının genelde yeni teknolojiye yapıldığı dikkate alındığında mikroelektronik emeği ikame edici özelliği olduğunun görüldüğünü söyledi. Buna "teknolojik işsizlik" denildiğini kaydeden Prof. Hacer Ansal, yeni teknolojilerin kullanımı ile üretim ve kalitenin arttığını, ancak istihdamın da azaldığını belirtti. Yeni teknolojilerin işgücünü nicel olarak etkilerken, nitel olarak nasıl etkilediği konusunda kiminin vasfı kazandırdığı, kiminin ise işgücünün niteliğini düşürdüğünü iddia ettiğini aktaran Ansal, burada "vasıf" tanımının nasıl yapıldığının önemli olduğunun altını çizdi. Ansal, işçinin takdir yetkisi varsa, çeşitli işleri bir arada yapıyorsa ve zihin kullanımı söz konusu ise vasıflı bir emeğin söz konusu olduğunu ifade ederken, "Türkiye'de gerçekten vasıf isteyen işlerin vasıfsızlaştırıldığını görüyoruz" dedi.

İstihdamın Feminizasyonu

Kadın istihdamını da ayrıntılı olarak irdeleyen Prof. Ansal, kadının vasıfsız olarak güvencesiz, düşük ücretli, atipik işletmelerde işgücüne dahil edildiğini, kadınların da aile bütçesine katkı koymak adına işgücü piyasasına katıldıklarını anlattı. Danimarka, Hollanda, Almanya ve Belçika gibi ülkelerde her 3 kadından birinin kısmi zamanlı çalıştığını,

"istihdamın feminizasyonu" denilen bir olgunun olduğunu, Türkiye'de ise dünyadaki bu gidişe tamamen ters bir şekilde kadınların işgücüne katılımının 1950'lerden itibaren azaldığını, yüzde 40'lar düzeyinden 2000'li yıllarda yüzde 20'lere düştüğünü kaydetti. Türkiye'nin Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'nın (UNDP) verilerine göre Mısır, Ürdün, Fas, Suudi Arabistan ve Umman ile birlikte kadın istihdamının en az olduğu ülkeler arasında yer aldığını bildiren Prof. Ansal, ancak tarımdışı kadın istihdamında da bir artış olduğunu, bu anlamda bir istihdam feminizasyonundan söz edilebileceğini de ifade etti.

Haftalık Çalışma Saatleri Kısaltılmalı

Kayıtdışı nedeniyle esnek çalışmaya dair tam rakamları bulmanın mümkün olmadığını, kadın istihdamının da yüzde 60'ının kayıtdışı olduğunu, bunun çok yüksek bir oran olduğunu kaydeden Ansal, AB İstatistik Ofisi (Eurostat) verilerine göre de Türkiye'de tam zamanlı kadın çalışanın yüzde 18 düzeyinde kaldığını belirtti. Daha yüksek eğitimi kadınların istihdamında artış gördüğünü, ancak teknolojik yeniliklerden kadın istihdamının daha da olumsuz etkilendiğini anlatan Prof. Ansal, teknolojik gelişmelerin uygulanmamasını önermediğini ifade ederken, istihdam sorununun çözümü için haftalık çalışma saatlerinin kısaltılmasını önerdi.

Kriz, Bilimin Ahlaki Tercihlerden Dışlanmasının Sonucu

ODTÜ'den Prof. Dr. Çağlar Güven ise "Uygulamalı bilim daima ahlaki bir tercihte bulunmaktır" saptaması yaparak, mühendislerin ve bilim adamlarının kapitalizm ve küreselleşme sürecinde bu tercihten nasıl uzaklaştırıldıklarını kavramsallaştırarak anlattı. "Ne yapmalı?" sorusunun ahlaki bir soru ve yanıt içerirken, etkinliğe yönelik olduğunu, "Nasıl yapalım?" sorusunun ise teknik bir soru olduğunu ve verimliliğe yönelik olduğunu anlatan Prof. Güven, şöyle konuştu:

"Bizim gibi mühendisler stratejik karar verici aşamalardan dışlandı. İktisatçı sosyal bilimciler de dışlandı. Son 30 yıldır neoliberalizmde 'Ne yapmalı?' sorusunun cevabını piyasaların vereceği fikri dayatıldı. Nasıl yapacağı esas soru şeklinde önümüze getirildi. Herkes uymak zorunda kaldı. Mesela üniversiteler buna uydular. Müfredatı son 30 yılda buna göre düzenlediler. Sorgulama kabiliyetini yitirdiler. Yarı cahil hocalar, yarı cahil mezunlarla doluyuz."

2007'den sonra artık kimsenin neoliberalizm kapsamında piyasanın kendiliğinden düzelleceği iddiasını ileri süremeyeceğini ifade eden Prof. Güven, krizin istisna olmaktan çıkıp kural haline dönüştüğünü vurguladı.

Piyasanın Çöküşünde İklim Değişikliğinin Etkisi

Piyasadan umudun kesildiği noktada iklim değişikliğinin de önemli bir etken olarak yer aldığını savunan Prof. Güven, 2007 yılında Hükümetler Arası İklim Değişikliği Paneli (IPCC) kapsamında ortaklaşan kararların açıklandığını ve bu çerçevede iklim değişikliğinin ve bu hızlı değişimin yüzde 90-95 aralığında insan faaliyetlerinin yol açmış olması olasılığının kabul edildiğini aktardı. Prof. Çağlar Güven, bütün ekonomik faaliyetlerin enerji tüketerek gerçekleştiğini, karbon atılımının devasa boyutlara ulaşarak piyasa ekonomisinin çalışabilirliğini ortadan kaldırdığını, piyasada dışsal marjinal maliyet oluşturduğunu savunarak, konuşmasını şöyle sürdürdü:

"Buna karbon dışındaki çevresel etmenleri de sayabiliriz. Onun için piyasa çöküşleri durdurulamaz. Şimdi asıl soruya geri dönmeli. Planlama olmadan artık çalışamaz. 30 yıldır politika üretmeyen bir toplumuz. Piyasa düzeni cehalet üreten bir düzeye geldi. Var olan kapasiteyi de yok etti. Atılan karbonun yüzde 70'ini enerji aktiviteleri oluşturuyor. Dolayısıyla enerji politikaları, enerjinin ne şekilde üretileceği, son derece hayati bir karar." Şimdi enerji piyasaları liberalize oldu. Devlet tekeli kalktı."

Prof. Çağlar Güven, enerji piyasalarının liberalize edilmesi ve devlet tekelinin kalkmasının ardından artık iklim değişikliğine yönelik karbon kotası, vergi ve teşvik gibi

düzenlemelerin yapılması gerekeceğini, bunların da enerji-ekonomi ve çevre modelleri olmadan yapılamayacağını kaydetti. Prof. Güven'in sunumu kapsamında doktora öğrencisi Bora Kat'a da söz verilerek, çeşitli senaryolara göre Türkiye'nin enerji ihtiyacını sorgulayan model çalışmasını içeren tezinin sonuçlarını aktarması sağlandı. Bora Kat, model kendi kendine optimum noktaya geldiğinde, öngörülen 4 bin 800 megavat nükleer enerji kapasitesinin yüzde 50'sine varıldığını, hükümetin bu anlamda öngörüsünün yanlış olduğunu söyledi.

'Nükleer Çözüm Olarak Gösterilemez'

Oturumun yöneticisi EMO 42. Dönem Yönetim Kurulu Başkanı Cengiz Göltaş ise fosil yakıtların yarattığı olumsuzluğa nükleer enerjinin çözüm gibi gösterilmesinin doğru bir yaklaşım olmadığını, nükleer santrallerin çok olumsuz çevre sorunları yarattığının Fukuşima örneği üzerinden de yaşanmakta olduğunu vurguladı. TMMOB'nin nükleer santrallerin enerji ihtiyacı olarak değil siyasal bir tercih olarak gündeme geldiğini ifade ettiğini, nükleer santrallara teknoloji tartışmalarının ötesinde lobilerin dayatması olarak yaklaştıklarını anlatan Göltaş, "Doğru planlama ile enerji sorununun çözülebileceğine inanıyoruz. Başta rüzgar, jeotermal, dalga ve güneş olmak üzere yeni üretim modellerinin devreye alındığı bir perspektifle yaklaşılmalı" diye konuştu. ◀

Prof. Dr. Hacer Ansal, Cengiz Göltaş, Prof. Dr. Çağlar Güven